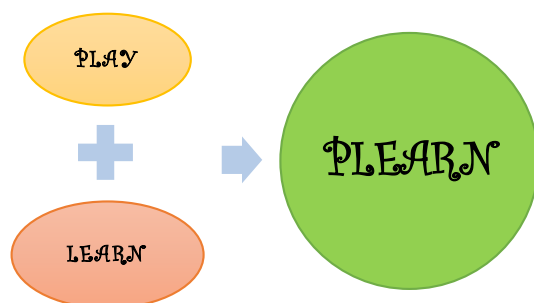

การจัดกิจกรรมการเล่นปนเรียนและการเลือกใช้สื่อและของเล่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพันธุ์ วัชรวิทย์
อาจารย์ ดร.ดวงกมล จงเจริญ

ความหมาย

การจัดกิจกรรมการเล่นปนเรียนเป็นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติและ ความสนใจของเด็กปฐมวัย เพราะเด็กจะเล่นอย่างสนุกสนานเพลิดเพลินและเกิดการเรียนรู้ควบคู่กันไป เป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กคิดว่าเป็นการเล่น กิจกรรมดังกล่าวสามารถจัดได้อย่างหลากหลายภายใต้กิจกรรมหลัก 6 กิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยเน้นการปฏิบัติจริงที่ครูผู้สอนได้วางแผนและสนับสนุนให้เด็กได้เล่นอย่างไม่ขัดกับหลักการและทฤษฎีของการศึกษาปฐมวัย

ประโยชน์ของการเล่น

การเล่นมีความสำคัญและช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายทั้งในด้านพัฒนาการตามวัย เกิดการปลูกฝังทักษะ EF และทักษะในศตวรรษที่ 21 ครูผู้สอนจึงควรรู้จักเลือกกิจกรรม อุปกรณ์และสร้างสภาพแวดล้อมที่ช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายต่อเด็กมากขึ้น สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นได้กล่าวถึงประโยชน์ประโยชน์ของการเล่นของเด็ก (<https://new.camri.go.th/infographic/164>) ไว้ว่า

1. เป็นการออกกำลังกาย เช่น การเล่นกีฬา หรือบางครั้ง การเล่นในสนามเด็กเล่น เป็นการออกกำลังกายที่ดีสำหรับเด็ก ๆ และยังเป็นเวลาที่พวกเขาจะได้พักผ่อนจากตารางเรียนที่แน่นเอียดอีกด้วย นอกจากการเล่นในลักษณะนี้จะทำให้ร่างกายแข็งแรงแล้ว ยังช่วยให้จิตใจปลอดโปร่งแจ่มใส เพราะเป็นการเพิ่มออกซิเจนให้สมอง และทำให้เด็กตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ในระยะยาวเด็กจะมีสุขภาพที่แข็งแรง

2. เล่นกระตุ้นสมอง เช่น เกมคอมพิวเตอร์ สามารถช่วยให้เด็กพัฒนาทักษะการวิเคราะห์ และฝึกสมองให้คิดได้เร็วขึ้น เกมส่วนใหญ่มักให้ผู้เล่นคิดหาวิธีแก้ปัญหาอย่างรวดเร็ว トラบใดที่เด็กเล่นอยู่ในระยะเวลาที่เหมาะสม เกมคอมพิวเตอร์จะให้ประโยชน์มากกว่าโทษ

3. เล่นสร้างสรรค์ เช่น วาดรูป ระบายสี ปั้นดินน้ำมัน เป็นต้น ปาโบล ปิกัสโซ ศิลปินชาวสเปนเคยกล่าวไว้ว่า “เด็กทุกคนล้วนเป็นศิลปิน ปัญหาคือ จะทำอย่างไรให้ความเป็นศิลปินคงอยู่เมื่อเขาโตขึ้น” ถ้าเราปล่อยให้เด็กได้แสดงตัวตนออกมาผ่านศิลปะ เราก็จะสามารถเห็นจินตนาการของพวกเขาได้จากงานศิลปะของพวกเขา

เกมจะเอ่ คือหนึ่งในเกมโปรดตลอดกาลของเด็กเล็กและคุณพ่อคุณแม่ ซึ่งเป็นเกมที่สื่อให้เด็กเห็นว่าพ่อแม่ไม่ได้ “อึดอัดหายไป” แค่มองไม่เห็นชั่วคราวเท่านั้น จะทำให้ลูกปรับตัวได้ดีเมื่อต้องอยู่ห่างจากพ่อแม่ เล่นในแบบของฉัน

การเล่นของเด็กมีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กอย่างมากสำหรับการเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา ทิศนา ขัมมณี (2532: 87- 89) ได้เสนอแนะไว้ ดังนี้

1. การเล่นแบบสำรวจตรวจค้น (Exploration play) การเล่นที่ส่งเสริมการรับรู้และประสบการณ์ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากความสนใจ สงสัยและความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากเห็นที่มีในตัวเด็กซึ่งจะช่วยให้เด็กได้ข้อมูลเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับสิ่งที่สำรวจอันจะทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการด้านความคิดรวบยอด และจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การค้นพบการตัดสินใจ และการแก้ปัญหาที่ไม่เคยเรียนรู้หรือไม่มีประสบการณ์มาก่อน

2. การเล่นแบบทดสอบ (Testing play) การเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการคิดอย่างมีเหตุผล การที่เด็กได้สำรวจและทดลองเพื่อทดสอบ ช่วยให้เด็กได้พัฒนาความคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่สำคัญมาก เด็กที่สำรวจสิ่งต่าง ๆ มักจะมีการทดสอบคุณสมบัติของสิ่งนั้น ๆ เช่น เด็กกดปุ่มพัดลมปิด เปิด และนั่งดูใบพัดหมุน เป็นต้น

3. การเล่นแบบออกกำลังกาย (Physical play) การเล่นที่ส่งเสริมความพร้อมในการเรียนรู้เป็นการเล่นในลักษณะของการออกกำลังกายช่วยพัฒนากล้ามเนื้อทั้งเล็กและใหญ่ ทั้งยังช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อต่างๆ ให้เกิดความพร้อมในการเรียนรู้ ซึ่งแม้ว่า Physical play จะมีบทบาทที่ชัดเจนในการพัฒนาทางกาย แต่ก็มีส่วนสัมพันธ์กับการพัฒนาทางสติปัญญาด้วย เพราะความพร้อมทางกายเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้พัฒนาการทางสติปัญญาเป็นไปอย่างเหมาะสม

4. การเล่นสมมติและการเลียนแบบ (Dramatic play and initiation) การเล่นที่ส่งเสริมการใช้ความคิดและจินตนาการ เป็นการกระตุ้นให้เด็กใช้ความคิดและจินตนาการของตนฝึกการคิดคำนึง การสร้างมโนภาพ ซึ่งจะทำให้เด็กเข้าใจในเรื่องราวธรรมมากขึ้น รวมทั้งรู้จักปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้

5. การเล่นสร้าง (Construction play) เป็นการเล่นที่เด็กจะนำข้อมูลความรู้ทัศนคติต่าง ๆ จากประสบการณ์มาสัมพันธ์กันใหม่ อันก่อให้เกิดความคิดและประสบการณ์ใหม่ ๆ ในด้านสร้างสรรค์ เพื่อให้การเล่นประสบความสำเร็จ การเล่นลักษณะนี้มีค่อนข้างมากในชนบทวัสดุอุปกรณ์ในการเล่นมักทำจากวัสดุเหลือใช้ หรือวัสดุที่มีอยู่ในธรรมชาติ เช่น การเล่นร้อยดอกไม้แล้วนำไปเล่นสมมติซื้อขายดอกไม้

6. การเล่นแบบสัมผัสกระทำ (Manipulative play) เป็นการเล่นที่ส่งเสริมการสังเกต การจำแนก การคิดเปรียบเทียบและการคิดหาความสัมพันธ์ เช่น การเล่นตัวต่อ นำภาพมาต่อให้เป็นรูปภาพ เป็นต้น

7. การเล่นที่ส่งเสริมทักษะทางภาษาและความจำ (Verbal play) ทักษะทางภาษาของเด็ก เป็นดัชนีบ่งชี้ประการสำคัญประการหนึ่งของพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก การเล่นช่วยฝึกทักษะการฟัง ทำให้เด็กสามารถเข้าใจผู้อื่นได้ การเล่นช่วยฝึกทักษะการพูด ทำให้เด็กสามารถสื่อความคิดต่าง ๆ ของตนให้ผู้อื่นเข้าใจได้ เช่น การเล่นร้องเพลงและทำท่าประกอบจังหวะการเล่นเล่าเรื่อง การเล่นท่องคำคล้องจอง และทำประกอบ เป็นต้น

8. การเล่นเกม (Games) เป็นการเล่นที่ส่งเสริมการคิดการตัดสินใจ เกมบางอย่างเด็กต้องอาศัยการออกกำลังกาย การเล่นนับว่ามีส่วนช่วยพัฒนาสติปัญญาของเด็ก ในการเล่นเด็กต้องจำกติกา ข้อตกลง ต้องตัดสินใจ และใช้ไหวพริบ นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาด้านร่างกาย สังคมและอารมณ์ด้วย

The 12 Types of Play and What They Mean for Children ลักษณะการเล่นในด้านของพัฒนาการทางสังคม (<https://www.americanparkscompany.com/blog/types-of-play-for-children/>)

ในช่วงทศวรรษที่ 1930 นักวิจัย Mildred Parten ได้ให้คำจำกัดความการเล่นว่า เป็น 6 ขั้นตอนซึ่งสะท้อนพัฒนาการทางสังคมของเด็กแตกต่างจาก Jean Piaget ที่เห็นการเล่นของเด็กในแง่พัฒนาการทาง

สติปัญญาหรือความรู้ความเข้าใจเป็นหลัก Parten เน้นย้ำถึงแนวคิดที่ว่า การเรียนรู้ที่จะเล่นคือการเรียนรู้วิธีการเกี่ยวข้องกับผู้อื่น เมื่อเด็กเติบโตและพัฒนาการเล่นก็มีวิวัฒนาการ การเล่นบางประเภทเกี่ยวข้องกับกลุ่มอายุที่เฉพาะเจาะจง แม้ว่าการเล่นทุกประเภทจะเกิดขึ้นในทุกช่วงอายุ การเล่นเป็นวิธีที่เด็กได้ตอบและสำรวจโลก และการเล่นประเภทต่าง ๆ จำเป็นต่อการพัฒนาด้านสังคม ร่างกาย และสติปัญญาของเด็กอย่างเต็มที่

ขั้นตอนการเล่นในเชิงทางสังคมของ Parten

1. การเล่นอย่างไม่มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน

โดยทั่วไปพบตั้งแต่แรกเกิดถึงประมาณสามเดือน ทารกกำลังยุ่งอยู่กับการเล่นที่ดูเหมือนว่าทารกจะเคลื่อนไหวแบบสุ่มโดยไม่มีจุดประสงค์ที่ชัดเจน และอาจดูเหมือนเป็นเพียงการสังเกตเท่านั้น แต่ลักษณะเช่นนี้เป็นรูปแบบการเล่นเริ่มต้น

2. เล่นคนเดียว

ตั้งแต่ 3-18 เดือน เด็ก ๆ จะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการเล่นด้วยตัวเอง ในระหว่างการเล่นคนเดียว เด็ก ๆ จะไม่สังเกตเห็นเด็กคนอื่น ๆ นั่งหรือเล่นอยู่ใกล้ ๆ ตนเอง พวกเขา กำลังสำรวจโลกของตัวเองด้วยการดู จับ และสัมผัสวัตถุ พวกเขา มักจะสนใจจดจ่ออยู่กับกิจกรรม "ปรับแต่ง" โลกรอบตัวพวกเขา การเล่นเดี่ยวเริ่มขึ้นในวัยเด็กและเป็นเรื่องปกติในเด็กวัยหัดเดิน อย่างไรก็ตามทุกกลุ่มอายุควรมีเวลาเล่นคนเดียวเป็นสิ่งสำคัญ

3. ผู้ชมการเล่น

การเล่นของผู้สังเกตการณ์เกิดขึ้นบ่อยที่สุดในช่วงวัยเตาะแตะ เด็กจะดูเด็กคนอื่น ๆ เล่นและได้รับทักษะทางภาษาใหม่ผ่านการสังเกตและการฟัง ในขณะที่เรียนรู้วิธีสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น แม้ว่าเด็ก ๆ อาจถามคำถามเกี่ยวกับเด็กคนอื่น ๆ หรือแสดงความคิดเห็น แต่ก็ยังไม่มีความพยายามที่จะเข้าร่วมเล่น การเล่นประเภทนี้มักจะเริ่มในช่วงวัยเตาะแตะ แต่สามารถเล่นได้ทุกเพศทุกวัย

4. การเล่นแบบขนาน

ตั้งแต่อายุ 18 เดือน-2 ปี เด็ก ๆ เริ่มเล่นร่วมกับเด็กคนอื่น ๆ มักจะเลียนแบบพวกเขา แต่ไม่มีปฏิสัมพันธ์ใด ๆ การเล่นแบบคู่ขนานเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นบทบาทสมมติ นอกจากนี้ยังช่วยให้เด็ก ๆ เข้าใจแนวคิดเรื่องความเป็นเจ้าของทรัพย์สิน รวมถึงแนวคิด "ของพวกเขา" คืออะไร และอะไรที่เป็นของ "ผู้อื่น" นี่เป็นช่วงเวลาที่พวกเขาเริ่มแสดงความต้องการที่จะอยู่กับเด็กคนอื่นในวัยเดียวกัน การเล่นแบบคู่ขนานมักพบในเด็กวัยหัดเดินและอาจเกิดในกลุ่มอายุใดๆด้วย

5. การเล่นแบบเชื่อมโยง

เมื่อเด็กอายุประมาณ 3-4 ปี พวกเขาจะสนใจเด็กคนอื่นมากกว่าของเล่น เด็กเริ่มเข้าสังคมกับเด็กคนอื่น การเล่นแบบเชื่อมโยงคือ การที่เด็กสนใจคนที่เล่นแต่ยังไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลเหล่านั้น การเล่นแบบเชื่อมโยงช่วยให้เด็ก ๆ พัฒนาศิลปะแห่งการแบ่งปัน การพัฒนาภาษา ทักษะการแก้ปัญหาและความร่วมมือ ระหว่างการเล่นแบบเชื่อมโยง เด็กในกลุ่มมีเป้าหมายที่คล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตามพวกเขาไม่ได้ตั้งกฎเกณฑ์และไม่มีการร่วมเล่นที่เป็นทางการ

6. การเล่นเพื่อสังคม

เด็กอายุประมาณ 3 ขวบเริ่มเข้าสังคมกับเด็กคนอื่น พวกเขาสนใจทั้งเด็กที่อยู่รอบ ๆ ตัวและในกิจกรรมที่พวกเขาทำโดยการโต้ตอบกับเด็กคนอื่น ๆ ในบริบทการเล่นเด็กจะเรียนรู้กฎเกณฑ์ทางสังคม เช่น การให้และรับ

และความร่วมมือ เด็กเริ่มแบ่งปันของเล่นและความคิด และปฏิบัติตามกฎและแนวทางที่กำหนดไว้ พวกเขาเริ่มเรียนรู้ที่จะใช้เหตุผลทางศีลธรรมเพื่อพัฒนาความรู้สึกของค่านิยม มีการจัดกิจกรรมและผู้เข้าร่วมได้รับมอบหมายบทบาท ตัวตนของกลุ่มอาจปรากฏขึ้นเช่นเดียวกับเกมสมมติ

นอกเหนือจากขั้นตอนของ Parten แล้ว การเล่นยังสามารถอธิบายได้ด้วยหมวดหมู่เพิ่มเติมหรือประเภทของกิจกรรมที่เด็กๆ สามารถมีส่วนร่วมได้ในระหว่างการเล่น

7. การเล่นทางกายภาพ

เมื่อเด็กวิ่ง กระโดด และเล่นเกม เช่น ซ่อนหา พวกเขาจะมีส่วนในการเล่นทางกายภาพ การเล่นทางกายภาพเปิดโอกาสให้เด็กพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ การประสานงาน การออกกำลังกาย และพัฒนาร่างกายอย่างเหมาะสมในขณะที่รักษาน้ำหนักให้แข็งแรง เด็กยังเรียนรู้ที่จะผลัดกันยอมรับการชนะหรือแพ้

8. การเล่นที่สร้างสรรค์

ในการเล่นประเภทนี้ เด็ก ๆ สร้างและสร้างสิ่งต่าง ๆ การเล่นที่สร้างสรรค์เริ่มต้นในวัยเด็กและซับซ้อนมากขึ้นเมื่อเติบโตขึ้น เมื่อยังเป็นเด็กวัยเตาะแตะ เด็ก ๆ จะเริ่มสร้างสิ่งต่างๆ ด้วยบล็อกหรือชิ้นของเล่น วาดหรือวางชิ้นส่วน เช่น ไม้หรือต้นสนในสนามเด็กเล่น ในระหว่างการเล่นเชิงสร้างสรรค์ เด็กๆ จะสำรวจสิ่งของ ค้นพบรูปแบบและการแก้ปัญหาเพื่อค้นหาสิ่งที่ใช้ได้ผลและไม่ได้ผล พวกเขาได้รับความมั่นใจในการจัดการวัตถุและฝึกฝนการสร้างความคิดและทำงานกับตัวเลขและแนวคิด

9. การเล่นที่แสดงออก

เด็กเรียนรู้ที่จะแสดงความรู้สึกและอารมณ์ในระหว่างการแสดง ศิลปะ ดนตรี และการเขียนช่วยให้เด็กๆ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ผ่านการเล่นที่แสดงออก

10. แฟนตาซี / ละคร

เด็ก ๆ เรียนรู้ที่จะสร้างและจินตนาการเหนือโลกของพวกเขาในระหว่างการเล่นแฟนตาซี พวกเขาอาจสวมบทบาทผู้ใหญ่และเรียนรู้ที่จะคิดในทางนามธรรม เด็กๆ ขยายจินตนาการและใช้คำและตัวเลขใหม่เพื่อแสดงแนวคิด จินตนาการ และแนวคิดทางประวัติศาสตร์ เด็กๆ สามารถจำลองสถานการณ์ ทดลองภาษา และเรียนรู้ที่จะแสดงอารมณ์ระหว่างการเล่นแฟนตาซี พวกเขายังสามารถแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ด้วยการแสดงไปยังสถานการณ์หรือบทบาทในจินตนาการ

11. การเล่นที่แข่งขันได้

การแข่งขันจะเริ่มขึ้นในช่วงก่อนวัยเรียนตอนปลาย การเล่นจัดโดยเป้าหมายกลุ่มและกฎที่กำหนดไว้ มีผู้นำอย่างน้อยหนึ่งคน และเด็ก ๆ เข้าหรือออกจากกลุ่มตามกติกา เด็กกำลังเคลื่อนจากโลกที่มีตนเองเป็นศูนย์กลางไปสู่ความเข้าใจถึงความสำคัญของปฏิสัมพันธ์และกฎเกณฑ์ทางสังคม ส่วนหนึ่งของการพัฒนานี้เกิดขึ้นเมื่อพวกเขาเรียนรู้เกมเช่น Tag(โป้งแปะ ไล่จับ), Follow the Leader, Simon Says และทิมกีฬากฎเกณฑ์สอนให้เด็กรู้จักแนวคิดที่ว่าชีวิตมีกฎเกณฑ์ที่ทุกคนต้องปฏิบัติตาม

12. การเล่นเสมือน / ดิจิทัล

เมื่อเด็กๆ เล่นวิดีโอเกมอิเล็กทรอนิกส์หรือโปรแกรมการเรียนรู้ด้วยคอมพิวเตอร์ พวกเขาจะเล่นในรูปแบบของการเล่นคนเดียว ไม่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมหรือผลที่ตามมา หากมากเกินไปการเล่นเสมือนจริงมักจะส่งผลเสียต่อการทำงานของสมองและทักษะทางสังคมของเด็กรวมถึงการสบตาและสมาธิ

สิ่งสำคัญคือ ต้องอนุญาตให้เด็กมีส่วนร่วมในรูปแบบการเล่นเหล่านี้เพื่อการพัฒนาทางอารมณ์ สติปัญญา และร่างกายโดยรวม การเล่นหลายรูปแบบเหล่านี้จะเริ่มในบ้าน แต่บางประเภทสามารถเริ่มได้ในโรงเรียนอนุบาล ศูนย์รับเลี้ยงเด็ก หรือในสวนสาธารณะและในสนามเด็กเล่นเท่านั้น

การเล่นกับรางวัลและการลงโทษ

การเล่นเป็นสิทธิที่เด็กควรได้รับจึงไม่ควรใช้การเล่นเพื่อรางวัลหรือการลงโทษเด็กโดยไม่ให้เขาเล่น

การเลือกใช้สื่อและของเล่นเพื่อการจัดกิจกรรมการเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย

หลักการเลือกสื่อและของเล่น

แนวทางในการเลือกสื่อและของเล่นโดยทั่วไป ควรมีหลักการเลือกเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก หรือผู้เรียน ดังนี้ (http://pornnipa1.blogspot.com/2013/01/blog-post_30.html)

1. การเลือกสื่อควรพิจารณาให้มีความสัมพันธ์กับเรื่องที่ต้องการให้เด็กๆ ได้ เรียนรู้ เพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ และสอดคล้องกับเนื้อหาอย่างครบถ้วน
2. การนำสื่อไปใช้ในกิจกรรมหรือประสบการณ์ให้เด็ก ต้องคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้น ดังนั้นก่อนนำสื่อไปใช้ให้เกิดประสิทธิผล ควรมีการทดลองใช้และติดตามผลการใช้สื่อนั้นๆ ก่อน
3. สื่อควรสร้างเสริมความคิดและให้แนวทางในการแก้ปัญหาได้หลายๆ ด้าน
4. กรณีผลิตสื่อขึ้นใช้เอง ควรพิจารณาเทคนิคการผลิตสื่อนั้นๆ ว่า ดี หรือมีความเหมาะสมในการใช้งาน มากน้อยแค่ไหน เช่น สี ขนาด สัดส่วน ที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง
5. สื่อต้องเหมาะสมกับวัย เพศ ระดับความรู้ ประสบการณ์เดิมของผู้รับ
6. การสร้างสื่อรวมทั้งการใช้สื่อ ควรยึดหลักการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ อันได้แก่ ความต้องการทางกาย ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการการยอมรับของกลุ่ม ความต้องการการยกย่อง นับถือ ความต้องการความสำเร็จในชีวิต
7. ควรเลือกใช้สื่อชนิดที่เข้าถึงและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงภาษาที่สามารถสื่อสารให้เข้าใจได้ ง่าย น่าสนใจ และใช้สื่ออย่างคุ้มค่า
8. สื่อนั้นๆ ผู้รับควรรับรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าให้มากที่สุด
9. สื่อที่ใช้ควรเป็นสถานการณ์ในปัจจุบัน ทันต่อเหตุการณ์และความก้าวหน้า รวดเร็วตรงตามเป้าหมาย
10. ควรนำศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม บุคลากร องค์กร หรือทรัพยากรต่างๆ ในท้องถิ่น มาใช้เป็นสื่อให้มากที่สุด

ลักษณะของสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่ดี

1. สื่อและวัสดุอุปกรณ์ต้องเหมาะสมกับวัยของเด็ก
2. มีความมั่นคง แข็งแรง ปลอดภัย ไม่แหลมคม
3. ทำด้วยวัสดุที่ไม่เป็นพิษ และไม่ติดไฟง่าย ที่สำคัญไม่ควรทำด้วยแก้ว เพราะอาจแตกและเป็นอันตรายต่อเด็กได้
4. มีการออกแบบที่ดี มีวิธีการใช้ที่ไม่ยุ่งยาก
5. มีสีสันสวยงาม ดึงดูดความสนใจของเด็กได้ดี

6. เข้าใจเด็ก ชวนให้คิดคำนึง สร้างจินตนาการ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา
7. หาซื้อได้ง่ายด้วยราคาประหยัด หรือสามารถผลิตขึ้นใช้เองได้
8. ผ่านการทดสอบจากผู้ผลิต และได้มีการทดลองใช้ก่อนนำไปใช้จริง

การจัดเตรียมวัสดุเพื่อการผลิตสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่ครูสามารถจัดทำหรือผลิตขึ้นเองได้ โดยจัดหาวัสดุจากสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัว อาจเป็นวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น หรือวัสดุเหลือใช้ในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตาม การจัดแบ่งสื่อ สามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

1. วัสดุท้องถิ่น
2. วัสดุเหลือใช้
3. วัสดุทำขึ้นเอง
4. วัสดุซื้อมาราคาถูก

อันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้จากของเล่น

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ได้แนะนำวิธีเลือกซื้อของเล่นให้เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก รวมถึงหลีกเลี่ยงของเล่นที่อาจก่อให้เกิดอันตรายได้ดังนี้

1. ของเล่นที่มีชิ้นส่วนขนาดเล็กหรือถอดแยกชิ้นส่วนได้ ไม่ควรซื้อให้เด็กอายุต่ำกว่า 3 ขวบ เพราะเด็กวัยนี้มักชอบหยิบของใส่ปากอาจทำให้ชิ้นส่วนของเล่นเข้าไปอุดตันทางเดินหายใจ ส่งผลให้เสียชีวิตได้
2. ของเล่นที่มีเหลี่ยมมุมแหลมคมหรือแตกหักง่าย เพราะเด็กอาจถูกของเล่นทิ่มแทง ทำให้เกิดบาดแผลตามร่างกาย และเป็นอันตรายต่ออวัยวะต่างๆ
3. ของเล่นที่มีเชือกหรือสายลากจูง ความยาวเกินกว่า 7 นิ้ว เพราะอาจรัดหรือพันคอเด็ก ทำให้เด็กหายใจไม่ออก เสียชีวิต
4. ของเล่นที่มีลักษณะเลียนแบบอาวุธแหลมคม หรือมีลูกกระสุนสำหรับยิง เช่น ธนู ลูกดอก ปืนอัดลม ปืนแก๊ป เป็นต้น หากพลัดพลั้งอาจเกิดอันตราย ตั้งแต่รอยฟกช้ำดำเขียวตามผิวหนัง ถึงขั้นตาบอดได้ อีกทั้งเด็กไม่สามารถแยกแยะระหว่างของเล่นกับของจริงได้ หากเด็กนำของจริงมาเล่น อาจทำให้เกิดอันตรายถึงชีวิตได้
5. ของเล่นที่มีล้อ เช่น สกู๊ตเตอร์ รองเท้าสเก็ต รถจักรยาน เพราะเด็กมีการทรงตัวและการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าไม่ดีนัก หากเด็กนำไปเล่นบริเวณพื้นลาด หรือริมข้างถนน อาจก่อให้เกิดอันตรายที่รุนแรงมากขึ้นได้
6. ของเล่นที่มีลักษณะเป็นรู ซึ่งเด็กสามารถสอดนิ้วเข้าไปได้ เพราะเด็กอาจนำนิ้วไปแหย่บริเวณข้อต่อของเล่นทำให้เกิดอันตรายได้ ฯลฯ

ตัวอย่างมาตรฐานสื่อการเรียนการสอน รายการวัสดุการศึกษา และเครื่องเล่นพัฒนาการเด็ก สำหรับเด็กปฐมวัย(3 – 5 ขวบ) ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก : คู่มือขั้นตอนการปฏิบัติการจัดซื้อวัสดุการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดอุบลราชธานี

มาตรฐานสื่อการเรียนการสอน เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้องมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ดังนั้นเพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพัฒนาเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กให้ครบทั้ง 4 ด้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรจัดหาหรือจัดทำสื่อการเรียนการสอนตามมาตรฐานสื่อการเรียนการสอน ดังนี้

1.1 สื่อการเรียนการสอน ด้านร่างกาย ควรประกอบด้วย

1. ค้อนตอกหมุด หรือด้านอื่น
2. รูปทรงต่างระดับ
3. สีเหลี่ยมสามเหลี่ยมต่างระดับ
4. กล้องรูปทรงเรขาคณิต
5. กล้องรูปทรงปริศนา
6. อุปกรณ์ฝึกลากเส้น
7. รางฝึกความสัมพันธ์กล้ามเนื้อมือกับตา หรือกล้ามเนื้ออื่น ๆ
8. โต๊ะเตรียมความพร้อม (โต๊ะกิจกรรมกลุ่ม)
9. อุปกรณ์ร้อยวัสดุ (ขนาดไม่น้อยกว่า 1 นิ้วขึ้นไป)
10. กรรไกรปลายงอน ขนาด 4 นิ้วขึ้นไป , กระดาษ
11. ไม้หนีบผ้า (ไม้หรือพลาสติก)
12. ภาพต่อมีจุด
13. ฟองน้ำ
14. อุปกรณ์ทำความสะอาด
15. กะละมัง , แปรงซักผ้า
16. ลูกบอลขนาดเล็ก / ห่วงยาง
17. ตุ๊กตาร้อยเชือก
18. ชุดสร้างจินตนาการด้วยเชือกแบบต่าง ๆ
19. สื่ออื่น ๆ

1.2 สื่อการเรียนการสอน ด้านอารมณ์ ควรประกอบด้วย

1. ขนาดประเภทต่าง ๆ เช่น ขนาดสี่รุ้ง ขนาดเล็ก ฯลฯ
2. เครื่องเคาะจังหวะ / กรับมือ
3. กลอง
4. ชุดบูรณาการด้านดนตรี / ซีดีเพลงสำหรับเด็ก
5. กระดานสำหรับวาดภาพ
6. ชั้นวางอุปกรณ์ศิลปะ
7. สีชนิดต่าง ๆ เช่น สีเทียน สีน้ำ สีผสมอาหาร
8. แป้งโดว์ / ไม้ขนาดแป้ง / พิมพ์กดแป้ง
9. ผ้าเช็ดมือ / ผ้ากันเปื้อน / แผ่นรองกันเลอะ
10. สื่ออื่น ๆ

1.3 สื่อการเรียนการสอน ด้านสังคม ควรประกอบด้วย

1. บ่อทรายหรือกระบะทราย
2. เครื่องเล่นทราย
3. อุปกรณ์สำหรับเล่นน้ำ

4. ชุดเครื่องครัว
 5. เต้าแก๊ส
 6. เครื่องซักผ้า
 7. ตู้เย็น
 8. จานชามซ้อน / ภาชนะใส่อาหาร
 9. บ้านตุ๊กตา
 10. โทรศัพท์/ เตารีด / ที่รองรีด (จำลอง)
 11. ผัก ผลไม้จำลอง อาหารชนิดต่าง ๆ ของจำลองต่าง ๆ
 12. เครื่องชั่ง
 13. ชุดเครื่องแต่งกายบุคคลอาชีพต่าง ๆ เช่น ทหาร ตำรวจ แพทย์ พยาบาล ครู วิศวกร ฯลฯ
 14. ชุดเครื่องมือเครื่องใช้ในอาชีพต่าง ๆ เช่น ช่างยนต์ ช่างไม้ แพทย์ ฯลฯ
 15. เครื่องหมายจราจร
 16. ยานพาหนะจำลอง รถต่าง ๆ เครื่องบิน เรือ ฯลฯ
 17. สื่ออื่น ๆ
- 1.4 สื่อการเรียนการสอน ด้านสติปัญญา ควรประกอบด้วย
1. บล็อกไม้ชนิดและรูปร่างต่าง ๆ
 2. ชิ้นส่วนปูพื้นสถาปัตยกรรม
 3. บล็อกมหัศจรรย์
 4. ตัวต่อสร้างสรรค์
 5. ชุดจิกซอร์ต่าง ๆ
 6. ชุดจับคู่ที่เหมาะสม
 7. ชิ้นส่วนสร้างภาพ
 8. ขวดสำรวจรส / สำรวจกลิ่น
 9. ถูกลีกลับ
 10. ถาดแยกพวก
 11. แท่งรูปทรงต่าง ๆ
 12. บันไดสี
 13. กล่องเสียงต่าง ๆ
 14. แผ่นไม้ประมาณน้ำหนัก
 15. จับคู่ตัวเลข / อ่านตัวเลข
 16. ลูกปัดหลักเลขต่าง ๆ
 17. กระดานหลักเลขต่าง ๆ / บวก – ลบ เลขอย่างง่าย
 18. เกมจุด / ลูกคิด / กระปุกเรียงเลข
 19. เศษส่วนหลากหลาย / โดมิโนจำนวน
 20. ตัวอักษรเคลื่อนที่ บัตรอักษร

21. รถบรรทุก รถไฟ อักษรต่าง ๆ

22. สื่ออื่น ๆ

1.5 สื่อการเรียนการสอน หนังสือสำหรับเด็กปฐมวัย หนังสือนิทาน ควรประกอบด้วย

1. หนังสือนิทานอีสป

2. หนังสือนิทานอื่น ๆ

1.6 สื่อการเรียนการสอน หนังสือสำหรับผู้ดูแลเด็ก ควรประกอบด้วย

1. การเรียนรู้วัยละส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย

2. การเรียนรู้ในการสร้างสุขนิสัยที่ดี

3. การเรียนรู้การรักษาความสะอาดของร่างกาย

4. การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของร่างกายด้านต่าง ๆ

5. การสร้างนิสัยสำคัญในการออกกำลังกาย

6. การเรียนรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของอาหารและการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย

7. การเรียนรู้พัฒนาการและการเจริญเติบโตของร่างกาย

8. การเรียนรู้ในการช่วยเหลือตัวเอง

9. การเรียนรู้มารยาทที่สำคัญต่าง ๆ ในสังคม

10. การเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว

11. การรู้จักบุคคลที่สำคัญต่าง ๆ

12. การรู้จักการเรียนรู้ธรรมชาติและ การอนุรักษ์ธรรมชาติหรือปรากฏการณ์ธรรมชาติ

13. การเรียนรู้เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ และวิธีการเก็บรักษา

14. การเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ

15. การเรียนรู้การแต่งกายที่สำคัญในวัฒนธรรมไทยหรือวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่สำคัญต่าง ๆ

16. องค์ความรู้ทางด้านศาสตร์ต่าง ๆ

17. การเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพที่สำคัญต่าง ๆ

18. การเรียนรู้ทางด้านศิลปะในลักษณะต่างๆ

19. การรู้จักภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อม

20. การเรียนรู้ที่สำคัญอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ของเด็ก

และเพื่อให้การจัดหาหรือจัดทำสื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพ มีความปลอดภัย และเด็กปฐมวัย ได้รับประโยชน์ในการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรจัดหาหรือจัดทำสื่อการเรียนการสอนที่มีคุณลักษณะ ดังนี้

ด้านวัสดุที่ใช้และความปลอดภัยของสื่อการเรียนการสอน

1. ใช้วัสดุที่ทำจากไม้ ฟองน้ำ พลาสติก กระดาษ หรือโลหะ (ที่ไม่เป็นอันตรายกับเด็กในส่วนผิวสัมผัสไม่แหลมคม)

2. ส่วนประกอบต่าง ๆ ของสื่อ จะต้องเป็นชิ้นส่วนที่ทนทานมั่นคงแข็งแรง ไม่หลุด หรือ แตกหักง่าย

3. ผิวสัมผัสของสื่อต้องเป็นผิวขัดเนียน ไม่มีเหลี่ยมมุม หรือเศษวัสดุเจือปน ไม่แหลมคม หรือลักษณะใด ๆ ที่อาจเป็นอันตรายต่อการเล่นของเด็กได้

4. สีที่ใช้ทาหรือเป็นส่วนประกอบของสื่อ จะต้องเป็นสีประเภท non – toxic ไม่เป็นอันตรายต่อเด็ก (ซึ่งควรมีใบรับรองคุณภาพสีจากโรงงานผู้ผลิตสีว่าผ่านการทดสอบคุณสมบัติด้วย)

5. ขนาดชิ้นส่วนที่ประกอบเป็นสื่อจะต้องมีขนาดไม่เล็กจนเกินไป จะทำให้เด็กกลืนหรือหยิบใส่รูจมูกหรือเข้าปากได้ รวมทั้งน้ำหนักของสื่อควรมีความพอเหมาะกับความแข็งแรงของเด็กที่สามารถหยิบเล่นได้เอง

6. ควรมีภาชนะจัดเก็บที่เป็นสัดส่วนของสื่อแต่ละชนิดที่ชัดเจนเพื่อง่ายต่อการเก็บรักษา และนำไปใช้

ด้านประโยชน์และประสิทธิภาพที่ได้รับจากการเรียนรู้และการใช้สื่อ

1. สื่อแต่ละชนิดต้องได้รับการออกแบบโดยมีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับวัยและกระตุ้นความสนใจอยากรู้ อยากเห็นของเด็กในการเล่นและการเรียนรู้

2. สื่อสมควรเป็นสื่อธรรมชาติหรือหากใช้สื่ออื่น ๆ ต้องเป็นสื่อที่สวยงามสะดุดตาชัดเจน ภาพลายเส้น รูปร่าง รูปทรงที่เลือกใช้สื่อความหมายได้ชัดเจน ไม่บิบบ้างับการทำงานของกล้ามเนื้อสายตาของเด็กมากเกินไป

3. สื่อต่าง ๆ ต้องสามารถกระตุ้นประสาทสัมผัสและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านอารมณ์ สังคมและสติปัญญา ชัดเจน

4. สื่อต่าง ๆ ต้องส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะการคิด สอดคล้องกับการทำงานของสมอง การพัฒนาเซลล์สมอง การพัฒนาความสามารถ ทักษะ และวัยของเด็ก ส่งเสริมการสร้างสรค์จินตนาการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาของเด็กให้มีอิสระในการคิดได้อย่างเต็มที่

5. สื่อต่าง ๆ ต้องส่งเสริมพัฒนาการใช้ประสาทสัมผัสและกล้ามเนื้อย่อย กล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทั้งร่างกายของเด็ก

6. สื่อต่าง ๆ ต้องส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองและการแก้ปัญหาตามประสบการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนเอื้อต่อการพัฒนาและการสร้างพื้นฐานในการเรียนรู้ทางวิชาการต่อไปในอนาคต ทั้งทางด้านภาษา การอ่าน การเขียน คณิตศาสตร์ เป็นต้น

7. สื่อต่าง ๆ จะต้องเอื้อต่อการทำแผนการจัดประสบการณ์ของครูพี่เลี้ยงที่ดูแลเด็ก และง่ายต่อการนำไปใช้ได้อย่างหลากหลาย

8. สื่อต่าง ๆ ต้องมีความหลากหลายสามารถใช้ควบคู่กันได้อย่างสอดคล้องและกลมกลืนกันในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความหลากหลายในการจัดกรเรียนการสอนให้กับเด็ก อีกทั้งสามารถจัดแยกสื่อตามมุมต่าง ๆ ได้ เช่น มุมประสาทสัมผัส มุมบทบาทสมมติ มุมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก มุมความคิดสร้างสรรค์ มุมบล็อก มุมทักษะพื้นฐานการเรียนรู้ เพื่อสามารถนำไปใช้ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเป็นลำดับขั้น และมีความต่อเนื่องในการพัฒนาเด็กได้อย่างเหมาะสมตามวัยของเด็ก

9. หนังสือที่เหมาะสมต่อเด็กปฐมวัย ควรเป็นหนังสือนิทาน เรื่องสั้น การ์ตูน ในลักษณะหนังสือภาพ (picture books) และหนังสือภาพประกอบเรื่อง (picture story books) ที่มีขนาดตัวหนังสือโตไม่น้อยกว่า 24 – 30 พอยท์ (ประมาณ 0.5 เซนติเมตร) รูปเล่มมีตัวหนังสือน้อย เน้นรูปภาพ ใช้ภาษา ง่าย ๆ และถูกต้อง เนื้อเรื่องไม่ยาวมาก จะจัดในแนวตั้ง หรือแนวนอนก็ได้ ขนาดเล่ม 8 หน้ายก (18.5 x 26 เซนติเมตร) จำนวนหน้าประมาณ 8 – 16 หน้า หน้าปก ปกแข็ง มีภาพ สีสวยงามสะดุดตา และสีสัน ในเล่มต้องสวยงามสดใสไม่เข้มหรือมืดดำเกินไป เพราะเด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถอ่านหนังสือได้ แต่สามารถดูรูปภาพ และฟังเรื่องราวได้ ได้แก่ หนังสือที่ส่งเสริม

การเรียนรู้ทางด้านร่างกาย ส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านอารมณ์ ส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านสังคม และส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านสติปัญญา

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเล่นปนเรียน

ครูผู้สอนต้องวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เชื่อมโยงไปสู่หลักสูตรสถานศึกษา จากนั้นจึงวางแผนการจัดกิจกรรมอย่างบูรณาการระหว่างหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมหลักทั้ง 6 กิจกรรมอย่างสอดคล้องกัน

1. ขั้นเตรียมการ คือ ครูต้องเตรียมการสอนตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ เลือกวิธีการสอนอย่างไรจึงจะทำให้เด็กๆสนใจบทเรียนและสนุกสนาน

2. ขั้นสอน คือ เมื่อครูเตรียมงานและชี้แจงให้เด็กทราบแล้ว ครูใช้กิจกรรมการเล่นเพื่อให้เด็กเกิดความสนใจ

3. ขั้นสรุป คือ เป็นขั้นที่เด็กและครูช่วยกันสรุปความรู้ ความเข้าใจ ความคิดรวบยอดจากกิจกรรมที่เล่นหรือเรียนรู้ไปแล้วโดยให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผู้สอนบันทึกหลังการสอนถึงพฤติกรรมของเด็ก ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งในด้านดีและด้านที่ควรปรับปรุงเพื่อใช้เป็นแนวทางให้เกิดประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้ครั้งต่อไป

ทั้งนี้ กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไปและที่สำคัญเด็กควรมีอิสระในการเลือกเล่นเสรี (เวลาในการทำกิจกรรมประมาณ 40-60 นาที) เพื่อช่วยให้เด็กรู้จักเลือกตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง

การวิเคราะห์หลักสูตรที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเล่น : หน่วยการเรียนรู้ (ตัวอย่าง)

หน่วย การเรียนรู้	กิจกรรมการเล่น					
	เคลื่อนไหว	เสริมปสก.	ศิลปะฯ	กลางแจ้ง	เสรี	เกมการศึกษา
ตัวฉัน						
ครอบครัว แสนรัก						
อาชีพควรรู้						
Love Tree						
วันพิเศษ						
ผลไม้ดี มีประโยชน์						
ฝน ฝน ฝน						
ฯลฯ						

การประเมินพัฒนาการเด็กจากการจัดกิจกรรมการเล่น

หลักการประเมินพัฒนาการเด็กอายุ 3 - 6 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาการเด็ก ต้องนำมาจัดทำสารนิทัศน์ หรือจัดทำข้อมูลหลักฐาน หรือเอกสารอย่างเป็นระบบ ด้วยการรวบรวมผลงานสำหรับเด็กเป็นรายบุคคลที่สามารถบอกเรื่องราวหรือ ประสบการณ์ที่เด็กได้รับว่า เด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ทั้งนี้ให้นำข้อมูลผลการประเมิน พัฒนาการเด็กมาพิจารณาปรับปรุง วางแผนการจัดกิจกรรม และส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนา ตามจุดหมายของหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ช่วงอายุ 3-6 ปี การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพนั้นเกิดขึ้นในและนอกห้องเรียนขณะจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของเด็ก

ตัวอย่าง การกำหนดเกณฑ์การประเมินและการให้ระดับคุณภาพ ระบบตัวเลข ระบบที่ใช้คำสำคัญ

ความหมาย

- 3 ดี ปรากฏพฤติกรรมตามช่วงอายุ เป็นไปตามสภาพที่พึงประสงค์
- 2 พอใช้ ปรากฏพฤติกรรมตามช่วงอายุ เป็นไปตามสภาพที่พึงประสงค์โดยมีการกระตุ้น
- 1 ควรส่งเสริม ไม่ปรากฏพฤติกรรมตามช่วงอายุที่เป็นไปตามสภาพที่พึงประสงค์

ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การกำหนดเกณฑ์การประเมินตามสภาพที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ตามหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยอาจกำหนดคำอธิบายคุณภาพตามระดับคุณภาพของสภาพที่พึงประสงค์ของพัฒนาการแต่ละด้านเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ตัวอย่าง คำอธิบายคุณภาพตามระดับคุณภาพ

ด้านร่างกาย : กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่เสียการทรงตัว

ระดับคุณภาพ คำอธิบายคุณภาพ

- 3 หรือ ดี กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าได้อย่างต่อเนื่อง โดยไม่เสียการทรงตัว
- 2 หรือ พอใช้ กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าได้แต่ไม่ต่อเนื่อง เสียการทรงตัว
- 1 หรือ ควรส่งเสริม กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าไม่ได้อย่างต่อเนื่อง

การประเมินสภาพที่พึงประสงค์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผลการประเมินพัฒนาการเด็กตามสภาพที่พึงประสงค์ ผู้สอนควรเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล โดยสภาพที่พึงประสงค์ 1 ตัว ควรได้รับการประเมินพัฒนาการอย่างน้อย 2 ครั้ง ต่อ 1 ภาคเรียน ระยะแรกควรเป็นการประเมินเพื่อความก้าวหน้าไม่ควรเป็นการประเมินเพื่อตัดสินพัฒนาการของเด็ก ดังนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูลผลการประเมินพัฒนาการตามหน่วยการจัดประสบการณ์จึงเป็นการสะสมเพื่อยืนยันว่าเด็กเกิดพัฒนาการตามสภาพที่พึงประสงค์นั้นๆ ชัดเจนและมีความน่าเชื่อถือ

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็กสรุปได้ ดังนี้

ช่วงอายุ	วิธีการประเมิน	เครื่องมือที่ใช้
ต่ำกว่า 3 ปี	1. การสังเกต แบ่งเป็น การสังเกตอย่างมีระบบ กับการ สังเกตแบบไม่เป็นทางการ	การสังเกตอย่างมีระบบ -แบบบันทึกการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ตามคู่มือการเฝ้าระวังและส่งเสริม พัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ของสถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ - บันทึกพัฒนาการเด็กในสมุดบันทึกสุขภาพ แม่และเด็ก (เล่มสีชมพู) ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข การสังเกตแบบไม่เป็นทางการ -แบบบันทึกพฤติกรรม -แบบบันทึกรายวัน -แบบบันทึกตามรายการ -แบบบันทึกการเลือกของเด็ก
	2. การสนทนา	-แบบบันทึกคำพูดหรือการสนทนา
	3. การสัมภาษณ์	-แบบสัมภาษณ์
	4. การรวบรวมผลงานที่แสดง ความก้าวหน้า จัดเก็บในแฟ้ม ผลงาน (Portfolio)	-แบบสอบถามผู้ปกครอง -แบบสังเกตพฤติกรรม -แบบบันทึกสุขภาพอนามัย ฯลฯ
	5. การประเมินการเจริญเติบโต ของเด็ก ได้แก่ เส้นรอบศีรษะ พื้น และน้ำหนักส่วนสูง	-แบบบันทึกการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ตามคู่มือการเฝ้าระวังและส่งเสริม พัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) ของสถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ - บันทึกพัฒนาการเด็กในสมุดบันทึกสุขภาพ แม่และเด็ก (เล่มสีชมพู) ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
อายุ 3-6 ปี	1. การสังเกตพฤติกรรมเด็ก แบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ -การสังเกตแบบเป็นทางการ เป็น การ สั ก เ ต อ ย ่ า ง มี จุดมุ่งหมายที่แน่นอนตามแผนที่ วางไว้ -การสังเกตแบบไม่เป็นทางการ เป็นการสังเกตในขณะที่เด็กทำ กิจกรรมประจำวันและเกิด พฤติกรรมที่ไม่คาดคิดว่าจะ เกิดขึ้น	การสังเกตแบบเป็นทางการ -แบบบันทึกพฤติกรรม -แบบสำรวจรายการ การสังเกตแบบไม่เป็นทางการ -แบบบันทึกรายวัน -แบบบันทึกตามรายการ -แบบบันทึกการเลือกของเด็ก
	2. การบันทึกการสนทนา แบบ กลุ่มและรายบุคคล	-แบบบันทึกพฤติกรรม -แบบบันทึกรายวัน

	3. การสัมภาษณ์	-แบบสัมภาษณ์
	4. สารนิทัศน์สำหรับเด็กปฐมวัย การจัดทำข้อมูลที่เป็นหลักฐานหรือแสดงให้เห็นร่องรอยของการเจริญเติบโต พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย มีการบันทึกเป็นระยะๆ เช่น จัดเก็บในแฟ้มผลงาน (Portfolio)	-การเก็บผลงาน ชิ้นงาน -การบันทึกภาพ การบันทึกเสียง -แบบบันทึกการสนทนา -แบบสังเกต -รูปแบบเอกสาร จดหมาย ข้อความแสดงความคิดเห็น
	5. การประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก แบ่งเป็น -การประเมินการเจริญเติบโต ได้แก่ น้ำหนัก ส่วนสูง เส้นรอบศีรษะ ฟัน และการเจริญเติบโตของกระดูก -การตรวจสุขภาพอนามัย	-สมุดบันทึกสุขภาพ -สมุดรายงานประจำตัวเด็ก

บทบาทของครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมกิจกรรมการเล่น

บทความบทบาทของครอบครัว สะท้อนคิดจากเด็กหญิงมอลลี่ไรท์ วัย 7 ขวบ ได้ออกมาพูดบนเวทีสาธารณะ “Ted Talk” ถึงสิ่งสำคัญที่พ่อแม่และผู้ใหญ่ควรมอบให้กับเด็กๆ เพื่อช่วยให้พวกเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและมีความสุข ซึ่งใจความสำคัญ คือ **“พ่อแม่และผู้ใหญ่ควรวางหน้าจอลง และใช้เวลากับเด็กๆ โดยเฉพาะในช่วง 5 ขวบปีแรก เพื่อให้ความสนใจ คูย เล่น และตอบสนองเด็กๆ อย่างเต็มที่ เพื่อช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่ง และพัฒนาสมองของเด็กๆ ได้เต็มศักยภาพ”** (เม เพจตามใจนักจิตวิทยา)

มอลลี่ กล่าวว่า "เด็กหลายคนบนโลกใบนี้ไม่ได้โชคดีเหมือนกับฉัน วันนี้ฉันจึงอยากช่วยเปลี่ยนแปลงมัน...ขอบคุณนักวิทยาศาสตร์ที่ทำให้เรารู้ว่า ช่วง 5 ขวบปีแรกของชีวิตมนุษย์มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่สมองของมนุษย์พัฒนาได้อย่างรวดเร็วและดีที่สุด" "วันนี้ ทารกน้อยอาร์รี่ ซึ่งเป็นลูกชายของเพื่อนบ้านของฉัน เขาจะมาช่วยฉันทำการทดลองที่สำคัญกับพ่อของเขา" "สมองของทารกน้อยอาร์รี่ เติบโตและพัฒนาตั้งแต่อยู่ในท้องของแม่และตอนอาร์รี่เกิดมา ตัวของเขาเล็กมากๆ เขาร้องไห้และหิวตลอดเวลา และเขาอียะมาก" แต่ในตอนนี้อาร์รี่สามารถส่งเสียงหัวเราะ คิกคัก และทำเสียงตลกๆ ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ เป็นเพียงสิ่งที่เราสามารถมองเห็นและได้ยินแต่มีหลายสิ่งหลายอย่างเปลี่ยนแปลงมากมายภายในตัวของอาร์รี่" สมองของเด็กทารกพัฒนาและเติบโตอย่างรวดเร็ว สมองของเด็ก 1 ขวบ มีขนาดใหญ่เป็นสองเท่าของสมองของเด็กแรกเกิด และสมองของเด็ก 5 ขวบมีขนาดใหญ่เกือบ 90% ของขนาดสมองผู้ใหญ่เพราะสมองของเด็กช่วง 5 ขวบปีแรกสามารถพัฒนาได้เร็วที่สุดเมื่อเทียบกับช่วงเวลาอื่นๆ ในชีวิตของมนุษย์ สมองสามารถสร้างการเชื่อมโยงของเซลล์ประสาทเป็นจำนวนมากในทุกวินาที แต่เด็กทุกคนต้องการให้ผู้ใหญ่ช่วย... สมองของเด็กๆ จะพัฒนาได้ดีที่สุด เมื่อผู้ใหญ่ทำ 5 สิ่งนี้กับพวกเรา

- (1) สร้างความสัมพันธ์กับพวกเรา (Connecting)
- (2) คุยกับพวกเรา (Talking)
- (3) เล่นกับพวกเรา (Playing)
- (4) เป็นบ้านที่ปลอดภัย (Healthy Home)
- (5) สร้างชุมชนที่ปลอดภัย (Community)

นักวิทยาศาสตร์เรียกว่า “Serve & Return” หรือที่เราเรียกว่า “การสร้างความสัมพันธ์” ด้วยการคุยและเล่นกับเด็กๆ

การทดลองที่หนึ่ง “สิ่งเกิดขึ้นเมื่อพ่อปฏิสัมพันธ์(เล่น)กับลูก”

กิจกรรม 1 “การทำท่าเลียนแบบ (Copy Cat Game)”

เป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างลูกกับพ่อแม่ ส่งเสริมจินตนาการและความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น พ่อแม่อยู่ในท่าคุกเข่าและย่อตัวลงมาให้ใบหน้าอยู่ในระดับเดียวกับสายตาของลูก ก่อนจะทำเสียง “บรี้อปาก (เป่าปาก)” ทารกน้อยอาร์ตอบสนองด้วยการทำเสียงบรี้อปากตาม และหัวเราะทันที

กิจกรรม 2 “การระบุชื่อคน สัตว์ สิ่งของ (Naming Game)”

เป็นกิจกรรมที่ช่วยขยายคลังคำศัพท์ให้กับเด็กๆ พ่อชี้ตัวเองก่อนจะพูดว่า “Daddy (พ่อ)” และชี้ที่ตัวของทารกน้อยอาร์แล้วพูดว่า “อาร์” พ่อทำสลับไปสลับมาเช่นนั้น ส่วนทารกน้อยอาร์ก็ตอบสนองด้วยการหัวเราะชอบใจใหญ่

กิจกรรม 3 “การเล่นจ๊ะเอ๋ (Peekaboo)”

เป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาความจำและความไว้วางใจ พ่อนำมือทั้งสองมาปิดที่ใบหน้าของตัวเอง ก่อนจะเปิดมือทั้งสองออกแล้วพูดว่า “Peekaboo (จ๊ะเอ๋)” ทารกน้อยอาร์ตอบสนองด้วยการคลานเข้าไปหา และเกาะที่ตักของพ่อ พร้อมกับหัวเราะชอบใจกว่าเดิม

ทุกครั้งที่พ่อแม่เล่นกับลูก คุยกับลูก ทำให้พวกเราหัวเราะ ไม่ได้สร้างแค่เพียง “ความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่ง” และ “สุขภาพจิตที่ดี” แต่สิ่งเหล่านี้ได้สอนทักษะชีวิตพื้นฐานให้กับเราด้วย ไม่ว่าจะเป็น

“การปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน” “การทำข้อสอบในวัยเรียน” “การทำงานในวัยผู้ใหญ่” และสักวันหนึ่ง “การมีครอบครัวเป็นของตัวเอง” ยิ่งสร้างความสัมพันธ์กับลูก ยิ่งเร็ว ยิ่งดี

การทดลองที่สอง “สิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อพ่อหยุดตอบสนองและปฏิสัมพันธ์กับลูก”

พ่อยกแท็บเล็ต (Tablet) ขึ้นมาดู และไม่ได้ให้ความสนใจกับทารกน้อยอาร์ แม่พ่อยังนั่งอยู่ตรงนั้นเหมือนเดิม แต่แค่เพียงไม่ได้ให้การตอบสนองใดๆ กับลูก ทารกน้อยอาร์แสดงออกชัดเจนถึงความวิตกกังวล กระวนกระวาย อยากให้พ่อเล่นด้วย ทารกน้อยพยายามปีนขึ้นไปบนตักของพ่อ และส่งเสียงร้องจนเกือบจะกลายเป็นการร้องไห้ เพียงเพื่อให้พ่อกลับมาสนใจอีกครั้ง ภายในความคิดของทารกน้อยคงกำลังคิดว่า “เมื่อไหร่ที่เราเล่นกันมันสนุกมากเลย แล้วทำไมพ่อถึงหยุดเล่นล่ะ”

“ฉันเข้าใจว่า มันสำคัญสำหรับผู้ใหญ่ที่จะต้องใช้เวลาใช้เทคโนโลยีเหล่านี้บางเวลา... แต่สำหรับเด็กๆ แล้ว พวกเขาต้องการความสนใจ และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเขา กับพ่อแม่ การที่เด็กๆ ไม่ได้ได้รับความสนใจจากพ่อแม่ อาจจะส่งผลให้พวกเขาเกิดความสับสนและความเครียด” เมื่อพ่อวางแท็บเล็ตลง และกลับไปสนใจลูก ด้วยการอุ้มลูกขึ้นมาและพูดคุยกับลูกอีกครั้ง ทารกน้อยอาร์ที่กำลังร้องไห้อยู่ก็เปลี่ยนเป็นหัวเราะทันที

ถ้าทั้งชีวิตของเด็กคนหนึ่งไม่ได้รับการตอบสนอง หรือได้รับความสนใจ เช่นที่ทารกน้อย อาร์ไม่ได้จากพ่อของเขาในช่วงเวลา 30 วินาทีสั้นๆ ชีวิตของเด็กคนนั้นจะยากลำบากสักแค่ไหน การที่ไม่สามารถรู้สึกถึงความสงบ ความปลอดภัย เพื่อที่จะเรียนรู้ที่จะไวใจใครสักคน ผลกระทบระยะยาวกับชีวิตของเด็กคนหนึ่งนี้ ทำให้ฉันรู้สึกเศร้า

ทารกน้อยอาร์สามารถปรับเปลี่ยนอารมณ์ และกลับมามีความสุขอีกครั้งได้อย่างรวดเร็ว เป็นผลมาจาก “ความสัมพันธ์” ระหว่างเขากับพ่อที่แข็งแกร่ง...

ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างเด็กกับผู้เลี้ยงดูสร้าง “ความมั่นใจ” ที่สำคัญให้กับเรา

ความมั่นใจที่นำไปสู่ “การลองสิ่งใหม่” “เพื่อสำรวจและค้นหา” และทำให้เราได้เป็น “เด็ก” อย่างที่ควรจะเป็น

ดังนั้น ได้โปรดจำไว้ว่า ช่วงเวลา 5 ขวบปีแรก เป็นช่วงเวลาที่สำคัญต่อการพัฒนาหลายสิ่งหลายอย่างในชีวิตของเด็กๆ เริ่มตั้งแต่ช่วงเวลาที่เด็กๆ อยู่ในท้องของแม่ สิ่งสำคัญที่สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับชีวิตเด็กๆ ที่ผู้ใหญ่สามารถทำได้ คือ “สร้างความสัมพันธ์กับเด็กๆ” ด้วยการตอบสนอง คอยและเล่นกับพวกเขา ซึ่งพ่อแม่ควรมอบให้ลูกอย่างรวดเร็วที่สุดและบ่อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ (Early & Often)”

ช่วงเวลาที่อยู่กับลูก... ไม่ใช่แค่เพียงตัวของเรายู่ตรงนั้นกับเขา หัวใจและสายของเราควรมอบให้กับลูก ด้วย “วางหน้าจอลง” “มองตาลูก” “ยิ้มให้เขา” และ “อยู่กับเขา”

(รายการ Ted Talk: https://www.youtube.com/watch?v=X7yPgg_ajjA&t=373s...)